

NIEUWSBRIEF

Archeologie en Monumenten

Bergen op Zoom

Verbetering van de haven

Voor uw agenda

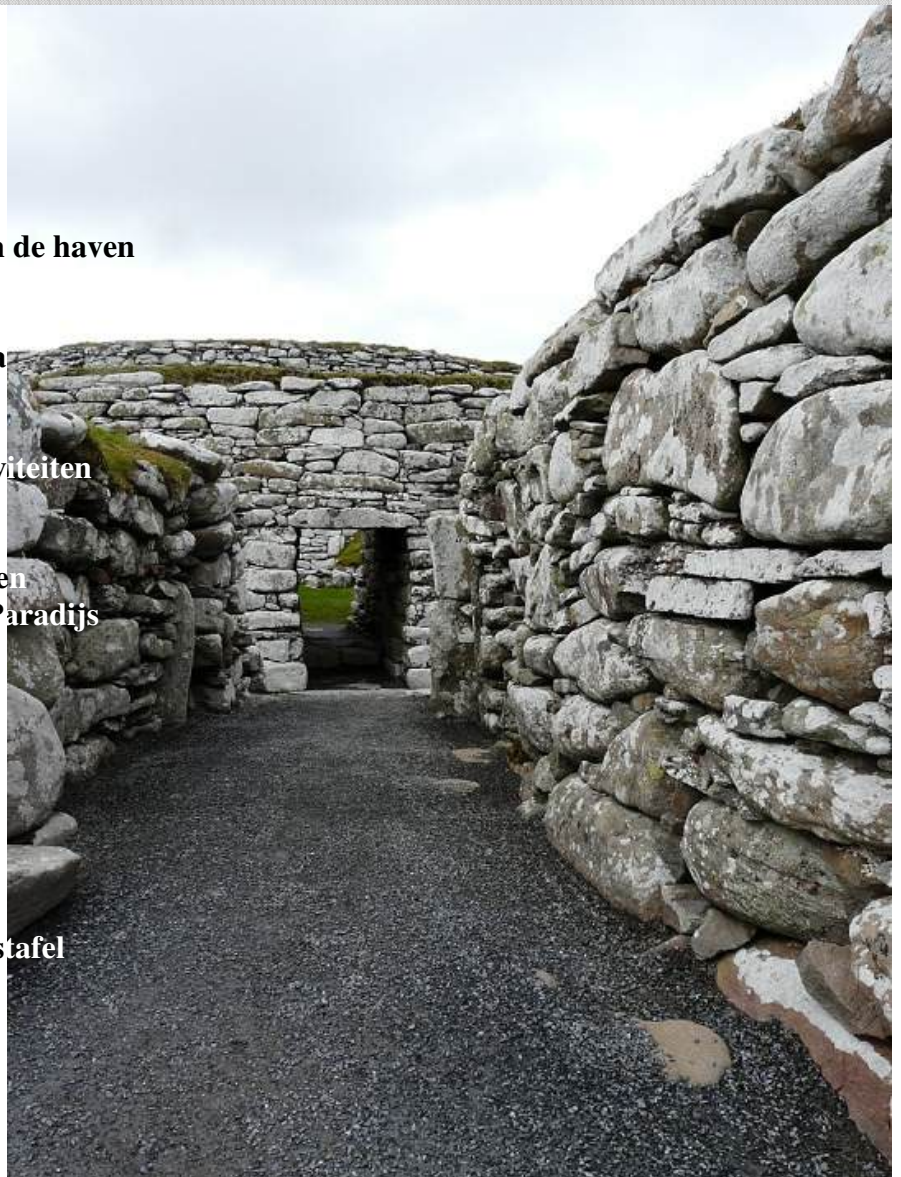
Educatieve activiteiten

**Shetland eilanden
Archeologisch Paradijs**

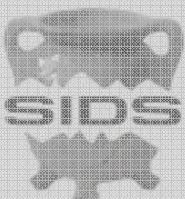
Advies op maat

Boekennieuws

Van de bestuursafdeling

Jaargang 15 - Nr. 57
September 2012

ONZE EXCUSES

Zoals u heeft gemerkt was onze vorige nieuwsbrief niet van de kwaliteit die u van ons gewend bent. Onze excuses hiervoor. U moet maar denken: alle begin is moeilijk. We gaan ons best doen om in de toekomst weer op een goed niveau te komen. Ank van der Kallen heeft zich bereid verklaart om de nieuwsbrief die nu voor u ligt nog een keertje samen met de nieuwe redactie te maken en, indien nodig, ook de nieuwsbrief van december. De taken binnen de redactie zijn nu goed verdeeld. Veel leesplezier

De Redactie

VERBETERING VAN DE HAVEN (deel 2)

(Bas Schot)

In de vorige nieuwsbrief, jaargang 15 nr. 56 in juni, heeft u kunnen lezen over het voorstel tot verbetering van de haven van Bergen op Zoom. Hierin werd verteld over het regelmatig onderlopen van de huizen bij springvloed en wat men er aan wilde doen. In de rapportage 'Voorstel ter verbetering van de haven' is ook een korte geschiedenis opgenomen van Cornelis Slootmans. Hieronder kunt u een korte samenvatting lezen.

In de middeleeuwen is de haven van Bergen op Zoom erg belangrijk geweest voor de handel vanuit Holland, Engeland, Duitsland en omgekeerd. Bergen op Zoom had in de veertiende eeuw het recht gekregen, twee vrije jaarmarkten te houden. Deze vonden plaats rond Pasen, de Paeschmerkt geheten en op 11 november (Sint Maarten), de Coudemerct genoemd. Deze beide jaarmarkten oefenden een onweerstaanbare aantrekkingskracht uit op kooplieden van allerlei nationaliteiten. Spanjaarden, Italianen en Portugezen waren karakteristiek voor de handelsgeschiedenis van Bergen op Zoom. Engelsen, Hanzeaten (Lübeck) en handelaren uit Keulen voerden echter de boventoon. Ook uit andere gewesten kwamen er velen naar de jaarmarkten. Er werd koopwaar in de meest uiteenlopende verscheidenheid verhandeld, zoals tin, strohoeden, wijn, boeken, messen, huiden, hop, knopen, kammen, satijn, zemen, schoenen, enz. In 1466 werd alleen al aan enkele Engelse kooplieden 178 stukken laken verkocht. Het druk bezoek en de willige handel waarborgden tevens een goed afzetterrein voor producten van eigen nijverheid. Zout, laken en meekrap en de diverse producten van de vele pottenbakkerijen vonden gretig aftrek. Bergse Schippers zorgden dat de koopwaar op de plaats van bestemming werd gebracht.

Ze voeren o.a. naar Engeland, Noorwegen en Frankrijk. Er moeten toen veel Bergse schippers zijn geweest. Tot driemaal toe huurde Engeland schepen uit Bergen op Zoom voor militaire operaties tegen Frankrijk. Het laatst in 1513, toen de Engelse koning hier 19 schepen huurde. Door een handelsverdrag uit 1496 (Magnus intercurus) had Bergen op Zoom zijn gunstige positie verloren. Dit verdrag bepaalde het vrije handelsverkeer tussen Engeland en de Bourgondische monarchie. Dit had voor Bergen op Zoom niet nadelig hoeven te zijn, maar er werd besloten dat de Bergse lakenstapel naar Antwerpen verplaatst werd (4 november 1497). De grootste klap echter kreeg Bergen op Zoom met de watersnood van 1530. Hierdoor verdwenen niet alleen dorpen onder water, maar ook waterlopen werden totaal anders. De Honte kreeg een zodanige diepte en breedte dat het scheepvaartverkeer rechtstreeks vanuit de Noordzee Antwerpen kon aandoen. Een ander geschiedkundig feit is dat Alva tijdens de eerste jaren van de Tachtigjarige oorlog in de haven van Bergen op Zoom de helft van een oorlogsvloot uitrustte om in 1574 slag te leveren tegen de Geuzen op Reimerswaal. De schepen waren in Vlaanderen onder dwang in beslag genomen, want ze moesten zeewaardig zijn.

Op 23 augustus 1570 arriveerde aartshertogin Anna van Oostenrijk. Ze werd daar opgewacht door een vloot die haar naar Spanje voerde. De haven is nooit een slapende haven geweest. Daar zorgden de 11 pottenbakkerijen voor die hun producten over heel de wereld afzetten. Vanuit de andere plaatsen brachten schippers weer turf en andere grondstoffen die nodig waren voor deze industrie. Dit duurde tot het midden van de negentiende eeuw toen het aardewerk snel uit de keukens verdween. De haven werd toen meer gebruikt voor aanvoer van suikerbieten (seizoenswerk) en vissers.

Anna van Oostenrijk

De Kaai zal nooit meer de bedrijvigheid vertonen uit het verleden. Laten we hopen dat hij in de nabije toekomst weer een functie zal krijgen. Misschien passend in het stedelijk schoon? Als dit niet zo mocht zijn, dan graven over honderd jaar de leden van SIDS samen met de stadsarcheoloog gedeelten van de haven op. Misschien hebben ze dan iets aan dit en het voorgaande artikel?

VOOR UW AGENDA

Venlo: t/m 7 oktober

Floriade 2012 Wereld Tuinbouw Expo

Een bijzondere combinatie tussen de Wereld Tuinbouw Expo en Archeologie treft u aan op de

Cultuurhistorische route 'Expeditie Archeo' op het Floriade terrein in Venlo.

De drie kilometer lange route laat het verleden actief zien en voert u langs acht

archeologisch interessante vindplaatsen, waaronder prehistorische grafheuvels, middeleeuwse wallen een veekraal, oude wegen en de Sint Janskapel. De cultuurhistorische route begint bij de St.-Jansboerderij die speciaal voor dit doel is verbouwd. In de boerderij wordt op een 360 graden scherm de geschiedenis van het gebied verteld.

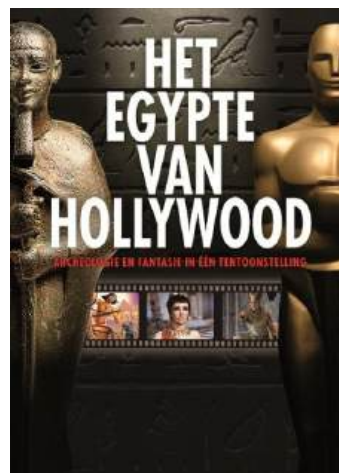
Na de Floriade 2012 zal het terrein worden getransformeerd tot een groen bedrijvenpark (Venlo Green Park). De route 'Expeditie Archeo' blijft na de Floriade bestaan en zal dan aansluiten op reeds bestaande wandel- en fietsroutes in de regio.

Zie ook: www.floriade.nl

Leiden, 13 oktober t/m 17 maart 2013

Het Egypte van Hollywood

Al meer dan honderd jaar is het oude Egypte

een dankbaar onderwerp voor speelfilms in alle soorten en maten. Deze tentoonstelling biedt u een multimediaal overzicht van het oude Egypte binnen de filmgeschiedenis, waarbij de eigen collectie de rol

van aangever speelt. De 'Egyptische' juwelen waarmee Liz Taylor schitterde in de film Cleopatra (1963) zijn dit najaar blikvangers in de tentoonstelling.

De sieraden uit de film zijn samen te zien met authentieke oud-Egyptische juwelen en vele andere voorwerpen uit de collectie van het Rijksmuseum van Oudheden. Liz Taylor was de ultieme Cleopatra, terwijl Boris Karloff in 1932 zijn angstaanjagende uitstraling etaleerde in *The Mummy*. Archeologische avonturiers die kostbare schatten vinden spraken tot de verbeelding, vrij naar Howard Carter en zijn ontdekking van Toetanchamons graf in 1922.

Goudkleurige halskraag met vliegenmotief. Uit 'Cleopatra' (1963), gedragen door Elizabeth Taylor. De vorm van de ketting en de vliegen komen opmerkelijk goed overeen met de sieraden uit het oude Egypte. Foto: John LeBold, Americana Dance Theatre (Massachusetts), RMO Leiden

Ook kinderfilms komen aan bod in de expositie, evenals films met bijbelse motieven, oud-Egyptische magie en recente futuristische films als *Stargate* (1994) en *Transformers: Revenge of the Fallen* (2009). De films die aan bod komen lopen van 1898 tot nu. Daarmee komt aan het licht hoezeer ze door de jaren heen hebben bijgedragen aan de beeldvorming van het oude Egypte bij het brede publiek. Voorwerpen uit de wereldberoemde Egyptische collectie van het museum zullen die beeldvorming onderschrijven of juist tegenspreken. De tentoonstelling is breed van opzet en beslaat twee zalen.

Info: RMO, Rapenburg 28, 2311 EW Leiden, tel. 071 - 5163 163

Amsterdam, t/m 4 november 2012

Paard & Ruiter - van Homerus tot Djenghis Khan

Nog tot en met 4 november 2012 is in het Allard Pierson Museum de dubbeltentoonstelling *Paard & Ruiter - Van Homerus tot Djenghis Khan* te zien. De impact van paard en ruiter in de Griekse wereld en Centraal Azië staat hierbij centraal, waarbij twee culturen onder de loep worden genomen. Een nomadisch, vroeger gevreesd, volk op de steppe van Azië en een in steden gevestigde, invloedrijke samenleving rond de Middellandse Zee die wij kennen als de bakermat van onze huidige Westerse beschaving. Twee tot de verbeelding sprekende culturen met als iconische start- en eindpunten, Homerus en het Mongoolse wereldrijk van Djenghis Khan. Het Allard Pierson Museum confronteert en combineert met de dubbeltentoonstelling *Paard & Ruiter - Van Homerus tot Djenghis Khan* voor het eerst zijn eigen klassieke collectie met vondsten uit een periode en gebied dat normaal niet bestreken wordt.

Het Griekse deel van de tentoonstelling toont de opkomst en het gebruik van het paard als rijdier en statussymbool grofweg vanaf het Troje van Homerus tot en met Alexander de Grote, tussen 1300 en 300 voor Christus.

Het Mongoolse gedeelte toont recent opgegraven archeologische vondsten, afkomstig uit rotsgraven in Mongolië. Deze vondsten uit de zevende tot de veertiende eeuw na Christus zijn uitzonderlijk goed bewaard gebleven. Het gaat om muziekinstrumenten, kleding, wapens en natuurlijk zadels en paardentuig. In deze periode begon - dankzij de introductie van de stijgbeugel - de opmars van de steppevolkeren, die een hoogtepunt kende in 1206 met de stichting van het Mongoolse Rijk door Djenghis Khan, één van de grootste rijken uit de wereldgeschiedenis. Het geeft een beeld van een samenleving waar mens en paard een eenheid vormden. De tentoonstelling Paard & Ruiters voert de bezoeker mee naar twee verschillende werelden waar mens en paard onlosmakelijk met elkaar verbonden waren. Tegen een decor van levensgrote antieke mozaïeken en Mongoolse steppelandschappen zijn ruim 200 museumstukken te zien waarvan 100 bruiklenen van het Instituut voor Archeologie van de Academie van Wetenschappen in Mongolië.

Info: Allard Pierson Museum, Oude Turfmarkt 127, Amsterdam, tel. 020 52 52 556

Ede, 16 en 17 november

Reuvsdagen

Eén van de hoogtepunten van het archeologische jaar zijn de Reuvsdagen. Deze worden dit jaar alweer voor de 42e keer georganiseerd. Het congres is vernoemd naar Caspar Reuvs (Leiden, 1793-1835), de eerste hoogleraar archeologie ter wereld. Als enige algemeen wetenschappelijk archeologische congres in Nederland brengen de Reuvsdagen archeologen uit alle geledingen en specialismen samen. Het programma voor beide dagen is nog niet bekend, maar krijgt wel steeds meer vorm. Naast een informatiemarkt, staan er in elk geval een aantal interessante thema's centraal in het lezingenprogramma:

- De vele gezichten van de late prehistorie;
- De Romeinse Limes als werelderfgoed;
- Bodemarchief bedreigd 2.0;
- Contemporaine Archeologie;
- Paleolandschappen;

STICHTING REUVENS:

BEVORDERING VAN KENNISOVERDRACHT IN DE ARCHEOLOGIE

- Archeologie van het Militair Erfgoed; theorie en praktijk;
- Technische identificatie en culturele interpretatie van handels- en uitwisselingsnetwerken.

Ook zullen er paneldiscussies en 'Round Tables' plaatsvinden over de volgende thema's:

- De Paleogeografische basiskartering Rijn-Maasdelta;
 - Maatschappelijke relevantie van archeologie;
 - Erfgoedkaarten (gemeente, provincie en/ of rijksniveau);
 - Goed opdrachtgeverschap;
 - Archeologisch Basisregister in concept gereed;
 - De archeologische zoekvoorziening.
- Locatie: congrescentrum 'de ReeHorst' in Ede.

Voor meer informatie en inschrijving (vanaf september): www.reuvs.nl

Breda, t/m 31 december 2012

De Stercke stad Breda

Breda's Museum heeft op 9 juli 2011 een nieuwe vaste expositie over de

geschiedenis van Breda in de Tachtigjarige Oorlog geopend. Naast een groot model van het Turfschip van Breda en zijn

bemanningsleden, maquettes van het kasteel van Breda en de vestingstad worden er belegeringskaarten, schilderijen, tekeningen en wapens uit deze belangwekkende periode in de geschiedenis van Breda tentoongesteld. De relatie van de stad met het huis Oranje-Nassau gedurende deze periode vormt een rode draad in de nieuwe opstelling. Reformatie en Beeldenstorm vormen het begin van de Tachtigjarige Oorlog, de opstand tegen de koning van Spanje. Om Breda wordt zes keer gestreden: met bedrog, verraad, bloedige straatgevechten, de list met het turfschip en twee keer een massale belegering. 'De stercke Stadt Breda' brengt deze dramatische geschiedenis van Breda in beeld. Er zijn monumentale maquettes van het paleis van de Nassaus en van Breda als eerste vesting van Nederland opgesteld. Maar ook een groot model van het Turfschip van Breda en zijn bemanning.

Info: Breda's Museum, Parade 12/14, Chassépark, tel. 076 529 93 00

Berg en Dal, t/m 4 november 2012

Goddelijk en Griezellig - Het Geheim van de Slang

Van de prehistorie tot het hier en nu, van indrukwekkende installaties tot objecten van een paar centimeter: de tentoonstelling *Goddelijk en Griezellig* toont werken van kunstenaars uit alle tijden en culturen in een breed scala aan slangenvoorstellingen. Geen dier speelt mondiaal zo'n prominente rol in mythologie en beeldende kunst als de slang.

Vanwaar toch die fascinatie van de mens voor een dier dat dodelijk giftig kan zijn en bedreigend overkomt? De slang staat in de bijbel bekend als de incarnatie van het kwaad, maar in het logo van apothekers, huisartsen en ziekenhuizen heeft ze juist een positieve betekenis. Voor het eerst worden objecten uit diverse culturen en tijden bijeengebracht in een verhaal dat zowel de etappen in het leven van mens en dier volgt als de diverse verschijningsvormen van de slang in de beeldende kunst. Topstukken als het beroemde schilderij *Lilith* van John Collier naast eigentijdse tekeningen van Iris van Dongen, een verchromde Adam en Eva als skelet door John Breed naast een installatie met verlichte beelden van de Haïtiaanse kunstenaar Edouard Duval Carrié, slangenstoelen ontworpen door Niki de Saint Phalle naast slangenzetels van Afrikaanse koningen, sieraden en tientallen magische slangobjecten... de tentoonstelling verrast door ogenschijnlijk vreemde combinaties.

Info: Afrika Museum, Postweg 6, Berg en Dal (bij Nijmegen) tel. 024 - 6847276

John Breed, Goodbye Paradise, 2010, been, zilverlegering, glas, 220 x 11 x 350 cm.

EDUCATIEVE ACTIVITEITEN

De activiteiten, die de Stichting In den Scherminckel ontplooit, zijn gebaseerd op de doelstellingen zoals vastgelegd in de statuten. De doelstellingen zijn:

- a. het ten dienste van de gemeenschap en haar ontwikkeling, zonder winstoogmerk, de materiële getuigenissen van de ontstaansgeschiedenis en ontwikkeling van de stad Bergen op Zoom en haar omgeving te conserveren, te beschrijven, te plaatsen in de context van de geschiedenis, teneinde deze toegankelijk te maken voor het publiek ten behoeve van studie, educatie en genoegen;
- b. het bevorderen van de archeologie en haar hulpwetenschappen;
- c. het beheer van de eigen en de aan de stichting toevertrouwde collecties.

De doelstellingen zijn de laatste jaren, naast de ondersteuning van de gemeentelijke archeologen, met name gericht op de museale en educatieve doelstellingen van de stichting. De doelstellingen zijn duidelijk verwoord in de statuten van de stichting. Maar hoe worden deze doelstellingen nu in de praktijk gebracht, welke activiteiten worden daartoe ondernomen en wat merken de inwoners van Bergen op Zoom ervan en uiteraard geïnteresseerden in geschiedenis.

In dit artikel wordt ingegaan op de educatieve activiteiten van de stichting. Met name de educatieve activiteiten voor het basisonderwijs. De aanleiding hiervoor is dat half september een van de belangrijkste van deze activiteiten, het project 'Pottenkijkers' weer van start gaat. Andere activiteiten op educatief en museaal terrein komen in een vervolgartikel aan de orde.

Project 'Pottenkijkers'

Het doel van het project 'Pottenkijkers' is leerlingen van het basisonderwijs op een voor hen interessant en gepast niveau kennis te laten maken met archeologie en geschiedenis. Het project wordt aangeboden door middel van een gastles met opgeleide vrijwilligers van de stichting. De gastles is opgezet voor groep 6 van het basisonderwijs.

De gastles bestaat uit een drietal onderdelen. Onderdeel een is, na een inleidend praatje, het vertonen van de film 'Verslag van vroeger'.

Een film waarin de leerlingen kennis maken met Tom, een leerling van groep 8 van een basisschool die op onderzoek uit gaat als er in de buurt van zijn school archeologen bezig zijn met het uitvoeren van een opgraving. Hij wil wel eens weten wat de archeologen aan het doen zijn, waarom zij daar aan het graven zijn en wat er allemaal na een opgraving gebeurt. In de film wordt door middel van flashbacks het verhaal verteld van Lot en haar moeder en wordt duidelijk op welke wijze de door de archeologen gevonden voorwerpen in een waterput terecht zijn gekomen. Een van de voorwerpen betreft een zilveren munt. Tevens wordt in de flashbacks een beeld gegeven van het leven van zo'n 400 jaar geleden. Na de film komen er vanuit de leerlingen veel vragen, maar ook vertellen zij hoe zij de verschillen ervaren over hun manier van leven en het leven van Lot en haar moeder. Met name dat van Lot, een leeftijdsgenootje uit het verleden. De film is gemaakt door studenten van de Hogeschool voor de Kunsten uit Utrecht, afdeling Media - Hilversum.

De film is ook het opstapje naar het tweede onderdeel van de gastles; het tonen van voorwerpen die Lot en haar moeder gebruikte en de tegenhangers zoals de leerlingen die kennen en gebruiken. De voorwerpen zijn replica's van onder andere een kookpot, beker en een olielampje. Het wordt de leerlingen spelenderwijs duidelijk dat gebruiksvoorwerpen in de loop van de tijd zijn veranderd, maar ook dat zij in de meeste gevallen de vorm en functie nog kunnen herkennen.

Dit onderdeel van de les geeft de mogelijkheid aan de vrijwilliger om wat dieper in te gaan op de manier van leven in het verleden; hoe woonde zij, wat aten zij, de beroepen van de mensen, welke voorwerpen gebruikten de mensen, enz. De leerlingen kunnen bij dit onderdeel een goede koppeling leggen met hun manier van leven.

Ook in het derde en laatste onderdeel van de gastles wordt weer een link gelegd met de film. In de film komt nadrukkelijk het wassen van scherven aan de orde en het puzzelen om te proberen het gevonden voorwerp te reconstrueren of tenminste te achterhalen wat voor voorwerp het is geweest. De leerlingen krijgen namelijk in dit onderdeel de opdracht een legpuzzel te maken van een oude munt. Geen puzzel zoals de leerlingen die kennen en waarmee ze thuis waarschijnlijk spelen. Nee, een puzzel die afwijkt qua vorm en stukjes. De basisscholen kunnen het project uitbreiden door een bezoek te brengen aan de wisseltonoonstelling in de Gevangenpoort en/of het Gemeentelijk Archeologisch Depot. De mogelijkheden zijn optioneel, de gastles op de scholen vormt een afgerond geheel. Het project 'Potterkijkers' is intussen ook al enkele malen uitgevoerd op basisscholen in de regio. De inhoud van de gastles wordt regelmatig geëvalueerd met docenten uit het basisonderwijs. In het komende schooljaar

2012/2013 zullen er 38 gastlessen door de vrijwilligers worden uitgevoerd. Op basis van de opgave vanuit het onderwijs worden er 787 leerlingen mee bereikt. Het project 'Pottenkijkers' maakt onderdeel uit van Cumenu, een samenwerkingsverband van het basisonderwijs en cultuur- en erfgoedorganisaties.

Jeugdmonumentendag

In het schooljaar dat het project 'Pottenkijkers' wordt aangeboden en uitgevoerd, nemen de leerlingen van groep 6 deel aan de jaarlijkse jeugdmonumentendag. Op een maandag in juni bezoeken leerlingen in 'middeleeuwse' kleding een aantal monumenten en de dag eindigt op de jaarmarkt op de grote binnenplaats van het Markiezenhof.

De dag wordt georganiseerd door de Stichting Jeugdmonumentendag; de bijdrage vanuit onze stichting is het verzorgen van de locatie Gevangenpoort. Vrijwilligers leiden de leerlingen rond door de poort, waarbij vooral de voormalige functie als gevangenis centraal staat. Uiteraard komen er vanuit de leerlingen vragen over de voorwerpen die in de diverse vitrines zijn te zien. Voor de leerlingen is deze dag de "leukste geschiedenisles van het jaar", een mening waar de vrijwilligers zich graag bij aansluiten.

Museumschatjes

Het project 'Museumschatjes' is een project van Erfgoed Brabant. Leerlingen gaan tijdens een bezoek aan een museum op zoek naar een voorwerp dat voor hen 'waardevol' is. 'Waardevol' niet of niet alleen omdat het veel geld waard is, maar omdat een leerling erdoor wordt getroffen, het een bijzonder verhaal verteld of zeldzaam is.

Voor het museumbezoek vindt er eerst een voorbereidingsles plaats in hun eigen lokaal en na het bezoek sluit een les het project af. In de laatste les gaan leerlingen met gerichte opdrachten aan de slag om de 'waarde' van hun voorwerp te bepalen en te onderbouwen. Het doel van het project is om leerlingen over de drempel van een museum te krijgen en het te leren op een andere manier naar voorwerpen te leren kijken.

De bijdrage van de Stichting In den Scherminckel aan dit project bestaat uit het verzorgen van rondleidingen door de wisseltentoonstelling in de Gevangenpoort of het Gemeentelijk Archeologisch Depot. Het project is ontwikkeld voor de groepen 5/6 en 7/8 van het basisonderwijs.

Het project wordt uitgevoerd op initiatief van het basisonderwijs. De stichting heeft zich bij Erfgoed Brabant aangemeld als deelnemend museum.

.....en hoe verder

In de loop van de laatste jaren heeft de Stichting In den Scherminckel een aantal educatieve activiteiten en projecten ontwikkeld voor het basisonderwijs. Dit is alleen mogelijk geweest door een goede samenwerking en afstemming met het basisonderwijs en met culturele- en erfgoedorganisaties in de gemeente en regio.

Nadrukkelijk moet de inzet van de vrijwilligers hierbij niet vergeten worden. Met hun inzet en voortdurende bereidheid zich te scholen is het mogelijk de educatieve activiteiten en projecten te continueren, met steeds oog voor een goede kwaliteit van uitvoering.

Het bestuur van SIDS kijkt intussen al weer verder; ook voor het middelbaar onderwijs wil men ideeën uit gaan werken om activiteiten en projecten aan te bieden. Om zo op deze manier een voortdurend en doorgaand programma aan te bieden over de ontstaansgeschiedenis van de stad in haar archeologische context.

Is dit ook archeologie?

Archeologen bestuderen samenlevingen uit het verleden aan de hand van de sporen die achtergebleven zijn in de grond of elders. Een overduidelijk geval van elders is in het laantje dat uitmondt op de Ruytershoveweg Te zien. Hier staan monumentale bomen. Ruytershove was lang een buitenhuis dat verschillende bewoners heeft gehad. In de oorlog hebben er ook Duitse militairen gewoond. Eén van de bomen getuigt van één van deze bewoners. Met een mes heeft hij zijn sympathie voor de toenmalige heerser in de boom gekerfd. De inscriptie is in de afgelopen 60 jaar meegegroeid met de boom. Maar er staat nog duidelijk te lezen: "HEIL MEIN FURHER".

SHETLAND EILANDEN: ARCHEOLOGISCH PARADIJS

(Alexander van der Kallen)

De afgelopen jaren heb ik jullie al diverse malen via de nieuwsbrief van de Stichting in den Scherminckel mee laten genieten van mijn archeologische vakanties. In 2007 berichtte ik over mijn vakantie in IJsland en in 2009 over mijn vakantie op de Faeröer eilanden. Na in 2011 nogmaals naar de Faeröer eilanden te zijn geweest, hebben we dit jaar de Scandinavische wateren achter ons gelaten en zijn we nog verder naar het zuiden afgezakt, naar de Shetland eilanden.

De Shetland eilanden vormen de meest noordelijke grens van Schotland en liggen ongeveer 280 km ten zuidoosten van de Faeröer. De eilandengroep bestaat uit circa 100 kleine en grotere eilanden, waarvan er slechts 16 bewoond zijn. Hoewel nu Schots, behoorden de eilanden tot aan 1471 toe aan de Noorse kroon. Voor lange tijd waren de eilanden dus Scandinavisch grondgebied. Iets wat aan de vele plaats en streeknamen nog steeds zeer goed te merken is. Ook het lokale dialect heeft zeer veel overeenkomsten met het Noors.

De Shetland eilanden kennen een lange bewoningsgeschiedenis. Archeologische vondsten tonen aan dat de eilanden voor het eerst bewoond werden in het mesolithicum (100.000 tot 30.000 jaar voor Christus), maar de resten uit deze vroege periode zijn zeer schaars.

De Shetland eilanden herbergen op dit moment meer dan 5.000 bekende archeologische vindplaatsen, waarvan het merendeel afkomstig is uit de prehistorie en de vikingtijd.

Een van de meest indrukwekkende archeologische resten op de eilanden zijn de zogenaamde brochs, metershoge bouwwerken uit de midden-bronstijd. Brochs zijn uniek voor Schotland en van de bijna 570 bekende brochs staan er ruim 120 op de Shetland eilanden.

Later meer over deze indrukwekkende bouwwerken. De komende nieuwsbrieven zal ik jullie stukje bij beetje laten meegenieten van deze, vanuit archeologisch oogpunt gezien, zeer boeiende vakantie.

Zoals gezegd zijn de eilanden vanaf de midden-steentijd bewoond. Over de herkomst van de mensen die in de steentijd en bronstijd de eilanden bewoonden is weinig bekend. Men vermoedt dat ze van het Britse vaste land afkomstig zijn geweest maar duidelijke aanwijzingen over hun afkomst zijn niet aangetroffen.

In de ijzertijd behoorden de bewoners vermoedelijk toe aan Pictische stammen. Omdat de Romeinen nooit zover noordelijk zijn doorgedrongen, loopt de ijzertijd op de Shetland eilanden door tot de komst van de Vikingen.

De steeds maar groeiende bevolking van Scandinavië zorgde erin de late achtste eeuw voor dat de Vikingen hun aandacht steeds meer gingen verleggen van het plunderen van nabijgelegen gebieden naar het innemen van nieuwe gebieden om hun eigen woongebieden te vergroten. De Shetland eilanden kwamen door deze invasiedrang in de late achtste of vroege negende eeuw in Scandinavische handen. Welk lot de toenmalige Pictische bevolking getroffen heeft is onduidelijk.

Sommige historici hangen een theorie aan die er vanuit gaat dat de Vikingen de volledige Pictische bevolking van de eilanden zou hebben uitgeroeid. Archeologische bewijzen, zoals bijvoorbeeld massagraven, ontbreken echter geheel. Logischer is dat de twee volkeren naast elkaar op de eilanden hebben geleefd en langzaamaan in elkaar zijn opgegaan.

In de tiende eeuw bereikte het Christendom de eilanden. De toenmalige koning van Noorwegen, koning Olav Tryggvasson, beval graaf Sigurd the Stout dat hij en al zijn onderdanen zich zouden laten dopen. Deed men dit niet dan zouden ze ter plekke gedood worden. En uiteraard ging Sigurd akkoord. In 1194 toen Harald Maddadsson graaf was van Orkney en Shetland brak er een opstand uit tegen de Noorse koning Sverre Sigurdsson. De Shetlanders voeren naar Noorwegen maar werden op zee voor de kust van Bergen verslagen. Vanaf dat moment kwamen de Shetlands onder directe heerschappij van Noorwegen.

Vanaf de dertiende eeuw hebben de Schotse koningen herhaaldelijk geprobeerd om de Shetland eilanden te veroveren. De eilanden bleven echter tot ruim in de veertiende eeuw een provincie van Noorwegen maar de Schotse invloeden werden sterker en pas in 1471 vielen de Shetlands officieel in Schotse handen.

Onze reis begon met een autorit door de stromende regen naar Schiphol. Nadat het in Nederland lange tijd goed en warm weer was geweest, wilden de weergoden ons vast goed voorbereiden op het barre weer van de Shetland eilanden. Het vliegtuig vertrok ruim op tijd en met een korte overstap in Edinburgh kwamen we enkele uren later al aan op het kleine vliegveldje van Sumburgh helemaal in het zuidelijkste puntje van het mainland. Vanuit het vliegtuig waren de eerst ruïnes al te zien. Dat belofde dus een mooie vakantie te worden. Gaandeweg de vakantie bleek echter dat het overgrote deel van de ruïnes op de eilanden verre van oud zijn.

Men heeft hier namelijk de gewoonte om vervallen schuren en huizen niet af te breken, maar gewoon te laten staan totdat alleen de stenen muren er nog van over zijn. Nadat we de huurauto hadden opgehaald en ons erover verbaasd hadden dat je met de auto de landingsbaan van het vliegveld kruiste begonnen we onze weg naar Lower Voe waar ons huis voor de komende twee weken staat. Onderweg kwamen we door Lerwick, de hoofdstad van de Shetland eilanden. Bij de ingang van het plaatsje staan net naast de weg de resten van de Clickimin Broch. Een grote ronde toren met enkele bijgebouwen er omheen omgeven door een anderhalve meter hoge buitenmuur.

De resten van de Clickimin broch kwamen aan het eind van de negentiende eeuw aan het licht.

Oorspronkelijk heeft dit meer dan 2000 jaar oude bouwwerk op een eiland gelegen dat alleen via een boot bereikbaar was. In latere tijden is het eiland door een kleine dam met het vasteland verbonden.

De Clickimin Broch

Tot 1874 was er van het eiland, de broch of de dam niets te zien. In 1874 besloot men om het waterpeil in het meer te verlagen en pas toen kwamen de resten van de broch in beeld. Na uitgebreid onderzoek aan het eind van de negentiende eeuw is de broch behoorlijk gerestaureerd aan de hand van de enige nog bijna complete broch in de wereld op het eiland Mousa. Over dit indrukwekkende bouwwerk zal ik jullie later meer vertellen. Na bijna een uur in en rond de Clickimin broch te hebben rondgelopen zijn we op zoek gegaan naar de plaatselijke VVV in de hoop dat zij enige informatie hadden over eventuele lopende opgravingen op de eilanden. Omdat het opgraven op IJsland me meer dan bevallen was en het opgraafseizoen op de Faeröer net was afgelopen toen ik daar was, zou het natuurlijk erg mooi zijn als ik hier op de Shetland eilanden weer aan een opgraving mee zou kunnen werken. Maar helaas, volgens de man bij de VVV lagen alle opgravingen op de eilanden helemaal stil vanwege geldgebrek. Ondanks deze lichte tegenvaller zou er toch nog meer dan genoeg te zien zijn tijdens deze vakantie. Aan het eind van de dag kwamen we aan in Lower Voe en hadden we ons huis al snel gevonden. Opvallend was de persoonlijke inrichting van het huis. De reden hiervan werd ons al snel duidelijk toen de huisbaas Keith langskwam.

Het huis, 'de Picking Shed', bleek zijn eigen huis te zijn van waaruit hij zijn mosselkwekerij in het fjord voor het eiland runde.

De volgende morgen was het weer bar en boos. Omdat we dit weer al wel een beetje verwacht hadden deze vakantie, besloten we om deze dag te besteden aan een bezoek aan het Shetland Museum in Lerwick. Dit zeer moderne gebouw, gelegen aan de oude vissershaven van de stad toont de geschiedenis van de eilanden van de vroege prehistorie tot aan de het midden van de twintigste eeuw. De tentoonstelling is ruim opgezet en verteld op zeer boeiende wijze zijn verhaal. Uiteraard voorzien van de nodige mooie vondsten om van te watertanden. Een van de meest bijzondere vondsten is toch wel de Sint Ninians Isle schatvondst, een groep van ruim 28 zilveren, deels vergulde objecten uit het begin van de negende eeuw. Erg mooi is ook de uitleg over de verschillende types van woonhuizen in de steentijd, bronstijd en ijzertijd. Dit werd gedaan door middel van zeer gedetailleerde maquettes, zoals onderstaand voorbeeld van een steentijd huis uit circa 2.500 jaar voor Christus.

Dankzij deze maquettes werd het een stuk makkelijker om de verschillende hopen stenen die we op de vakantie tegenkwamen te interpreteren

In de museumwinkel natuurlijk de nodige archeologische boeken gekocht en ook daar nogmaals gevraagd of men iets wist van een actuele opgraving. De medewerker had wel gehoord van een opgraving in de buurt van de Huesbreck boerderij, maar wist niet de exacte details. Hij adviseerde mij een bezoekje te brengen aan de Shetland Amenity Trust. De instantie die het archeologische erfgoed op de eilanden beheert. Je zou het kunnen vergelijken met onze RCE. Na aan de balie mijn verhaal te hebben gedaan en heel even een wat vreemde blik te hebben gehad van de receptioniste, kwam een van de lokale archeologen van de Amenity Trust mij halen en nam me mee naar een vergaderkamer voor een kopje thee. De man vertelde honderduit over de archeologie op de eilanden en hij vertelde dat ik mazzel had, want ondanks dat er weinig geld was voor onderzoek, was er momenteel toch een klein onderzoek aan de gang. Nabij de Huesbreck boerderij was men bezig met het opgraven van een zeventiende eeuwse landhuis van één van de Lairds van de eilanden.

De opgravingen werden uitgevoerd door een groep studenten van het Bates College in Lewiston - Maine (USA) onder leiding van professor Gerry Bigalow. Ik kreeg een uitgetekend kaartje mee en de mededeling dat ik daar zeker kon gaan kijken en dat hulp altijd wel gewenst was. Omdat we de komende twee dagen al andere bezoeken gepland hadden besluiten we om er volgende week zeker langs te gaan.

Na een heerlijke nachtrust en een beetje uitslapen vertrekken we de volgende dag richting vliegveld. Bij het uitbreiden van een van de landingsbanen werd in 1975 een spectaculaire vondst gedaan. Een wooncomplex van huizen uit de ijzertijd rondom een tot dan toe onbekende broch. De nieuwe landingsbaan bleek dwars door de resten van de broch te zijn gegraven. Bij aankomst bij de vindplaats van Old Scatness treffen we het bezoekerscentrum helaas gesloten aan. Het bordje op de deur vertelt ons dat het bezoekerseizoen pas op 28 mei begint, 1 dag voor we weer vertrekken.

Huis uit de vroege ijzertijd op Jarlshof

Op dat moment zakt de moed me toch een beetje in de schoenen, want wat als alle archeologische vindplaatsen hier pas vanaf 28 mei opengesteld worden... Maar na een opbeurend praatje van mijn vader besluiten we nog een stukje verder te rijden en een bezoek te brengen aan Jarlshof. Genoemd naar het zeventiende eeuwse huis van de graaf (laird) Patrick Stewart dat op deze locatie stond. Het huis is aan het begin van de zeventiende eeuw in verval geraakt en tot een ruïne geworden. De Schotse schrijver, Sir Walter Scott, bracht aan het begin van de negentiende eeuw een bezoek aan de ruïne van het huis wat hem inspireerde tot het schrijven van het boek 'De Piraat' waarin hij de ruïne de naam Jarlshof meegeeft dat zoveel betekent als 'het huis van de graaf'. Tot aan de jaren tachtig van de negentiende eeuw was er op het strand niet veel meer te zien dan de ruïne van het huis van graaf Patrick maar dat zou snel veranderen.

Een serie van najaarsstormen zorgden ervoor dat hele stukken van het strand wegspoelden en er grote stukken muurwerk uit velerlei perioden bloot kwamen te liggen. Grootschalige archeologische opgravingen in de jaren dertig en vijftig van de twintigste eeuw hebben de resten blootgelegd van meer dan 4.000 jaar bewoningsgeschiedenis op 1 plaats. Beginnend in de late steentijd, doorlopend naar de bronstijd, ijzertijd en Viking periode om te eindigen met het huis van laird Patrick in 1608. Wat de site zo bijzonder maakt is niet alleen de uitgestrektheid van de bewoningsgeschiedenis, maar ook de grote variatie aan gebouwen op de locatie. Zo zijn er resten gevonden van 'round houses', een smidse uit de bronstijd waar onder andere bronzen bijlen werden vervaardigd, een broch, 'wheel houses', 'Viking long houses' en nog veel meer. Maar wat bovenal tot de verbeelding spreekt is de gaafheid ervan.

Bovenaanzicht op de 'wheel houses' bij Jarlshof

Vele van de bronstijd en ijzertijd huizen zijn op het dak na volkomen gaaf gebleven. Alle stenen muren staan nog overeind en dit betreft geen later restauratiewerk.

De verschillende bouwwerken zijn lange tijd in gebruik gebleven en stukje bij beetje zijn ze verdwenen onder een laag stuifzand. Van de Viking 'Long Houses' is veel minder bewaard gebleven. Dit komt deels doordat de 'long houses' als een soort steenmijn hebben gediend voor de dertiende-eeuwse boerderij die eveneens op de site heeft gestaan. Maar ook al tijdens de Viking periode zijn vele huizen afgebroken en opnieuw gebouwd. In totaal zijn er zeven verschillende bouwfases te herkennen. In het bezoekerscentrum hebben we lange tijd staan praten met Dr. Stephen (Steve) J. Dockrill van Bradford University .

Nu gepensioneerd maar, door zijn jarenlange onderzoeken op Old Scatness, verknocht geraakt aan de eilanden. Na zijn pensioen is hij dan ook naar de Shetland eilanden verhuisd en werkt nu als vrijwilliger in het bezoekerscentrum van Jarlshof. Tijdens ons bezoek alhier liepen we nog op tegen Neil Oliver, historicus en Tv-presentator van de BBC. Hij was met een cameraploeg ter plaatse om opnames te maken voor een nieuwe reeks van het populaire BBC programma 'The History of Scotland'. In de volgende nieuwsbrief zal ik jullie meer vertellen over de verschillende archeologische sites die ik in mijn vakantie heb bezocht zoals de Staneydale Tempel en de Broch van Mousa. En natuurlijk over het bezoek aan de enige lopende opgraving op de eilanden.

'ADVIES OP MAAT' Prins Bernhard Cultuurfonds

Op maandag 18 juni jl. heeft Stichting In den Scherminckel een waardebon uit de actie 'Advies op Maat 2012' van het Prins Bernhard Cultuurfonds in ontvangst mogen nemen.

Van de vele aanmeldingen behoort SIDS hiermee tot 1 van de 33 non-profitorganisaties die met deze waardebon een professioneel adviestraject aangeboden krijgen voor het oplossen van een probleem of voor het aangaan van nieuwe kansen. Het advies wordt gegeven door de experts van de SESAM Academie. Dit is een maatschappelijk adviesbureau dat belangeloos vrijwilligersorganisaties ondersteunt. De Stichting In den Scherminckel heeft deze waardebon voor advies aangevraagd om o.a. de volgende activiteiten verder/beter te kunnen ontwikkelen:

- De stichting heeft een educatief project ontwikkeld voor leerlingen van de basisschool. Dit project wordt op alle basisscholen in Bergen op Zoom uitgevoerd. Zelfs vanuit andere steden is belangstelling voor het project; een aantal malen is het project ook buiten Bergen op Zoom uitgevoerd. Wij willen, als bestuur van de stichting, een educatief project opzetten voor leerlingen voor middelbare scholen. Een project dat leerlingen op een actieve wijze kennis laat maken met de geschiedenis en de ontwikkeling van de stad. Vanuit de middelbare scholen is belangstelling voor een dergelijk project. Wij willen een mogelijk project op een aantrekkelijke manier opzetten; rekening houdend met de grote diversiteit van opleidingsniveaus van de leerlingen, maar - nadrukkelijk - ook gebruik maken van de communicatiemiddelen van de leerlingen (internet, GPS, mobiele telefoon, enz.). Wij willen hierover geadviseerd worden en mogelijk kunnen we ook geattendeerd worden op al bestaande activiteiten op dit gebied.

- Naast projecten voor jeugd en jongeren, willen we ook een activiteit voor senioren opzetten. Bekend is dat veel mensen op oudere leeftijd meer belangstelling gaan krijgen voor hun omgeving en de geschiedenis. Ook hier willen we op een interactieve wijze projecten op gaan zetten. Ideeën uitwerken die verder gaan dan een bezoek aan de Gevangenpoort (onze museumruimte), een excursie of een lezing. Graag ontvangen wij adviezen om een interactieve aanpak uit te werken.

- Adviezen en tips om vrijwilligers te werven, op te leiden en te behouden. Als bestuur hebben we diverse plannen en ideeën voor activiteiten. Hierdoor is er een continue aandacht nodig voor het werven van vrijwilligers. We leiden vrijwilligers op via cursussen die we organiseren, het meelopen met ervaren vrijwilligers, het verzorgen van lezingen, enz. Is dit voldoende en pakken we het op een goede, eigentijdse manier aan? Mogelijk kan iemand eens 'over onze schouders' meekijken en ons adviseren en een 'spiegel' voorhouden.

In het najaar gaan Bas ter Stege en Stephan Asselbergs met de adviseurs van de SESAM Academie in gesprek. Heeft u na het lezen van dit artikel goede tips of ideeën of wilt u ook een bijdrage leveren aan dit adviestraject? Aarzelt u dan niet en neem contact op met het bestuur via scherminckel@home.nl. Uw mening is van harte welkom!

BOEKENNIEUWS

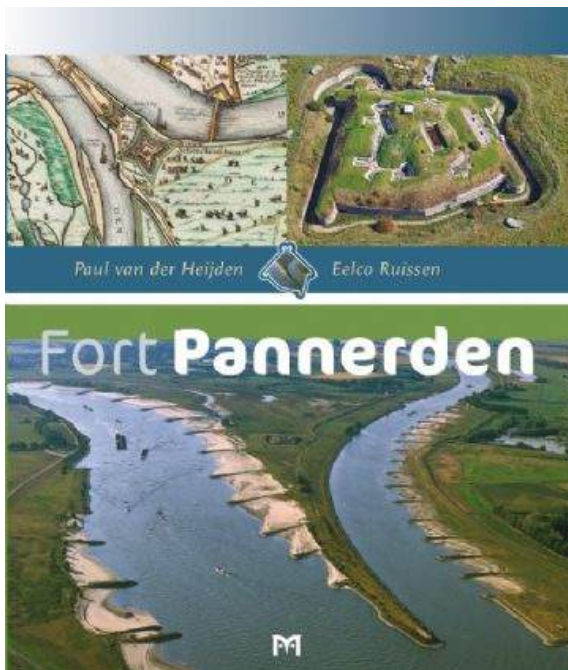
Beplantingen op verdedigingswerken

Vanaf de late middeleeuwen, maar mogelijk ook al eerder, werden beplantingen van bomen en struiken gebruikt bij de verdediging van gebieden, steden en vestingen. Eerst op bijvoorbeeld individuele landwerken, schansen en vestingsteden, maar later ook op militaire verdedigingslijnes, zoals de Grebbelinie, de Nieuwe Hollandse Waterlinie en de Stelling van Amsterdam. In de hoogtijdagen werden er uitgebreide bestekken geschreven met ingewikkelde, ingenieuze beplantingsplannen, waarbij de beplantingen bijvoorbeeld werden aangelegd als barrière tegen vijandige troepen, voor het leveren van gebruikshout of

het bieden van extra camouflage, dekking en stevigheid aan de verdedigingswerken. Deze beplantingen hebben echter al lang geen militaire waarde meer en ze werden de afgelopen decennia dan ook niet meer al zodanig beheerd. De beplantingen 'verwilderden' en steeds meer vervaagde de herinnering aan het militaire verleden ervan. De laatste jaren is de aandacht voor de beplantingen op verdedigingswerken echter sterk toegenomen en is er veel kennis over verzameld. Het boek beschrijft de geschiedenis van de verdediging van Nederland met verdedigingswerken en lijnes, waarna specifiek wordt ingezoomd op de rol van beplantingen op deze objecten in de loop der eeuwen. Verder geeft het boek handreikingen voor het beheer van beplantingen, waarbij nadruk wordt gelegd op de vier meest voorkomende militaire beplantingsvormen: opgaande bomen, hakhout, knobomen en heggen. Afsluitend worden er ter inspiratie praktijkvoorbeelden gegeven voor de inrichting en het beheer van verdedigingswerken met het oog op de cultuurhistorische, de natuur- en recreatieve waarde van de beplantingen. ISBN 978.90.5345.448.0, prijs € 24,95

Fort Pannerden

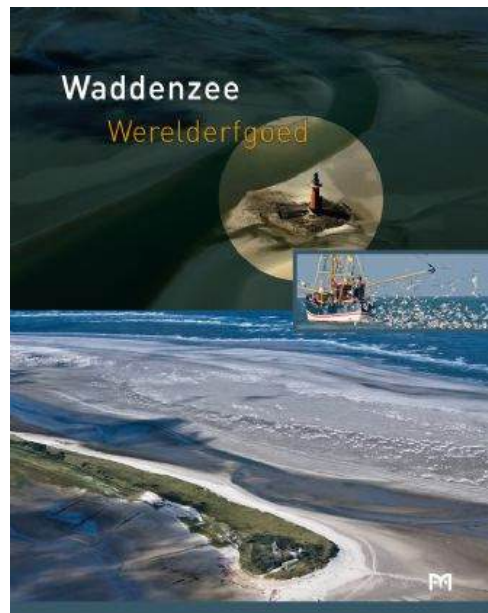

Op een zeer belangrijk punt in het Gelderse rivierenlandschap, op de splitsing van de Rijn en de Waal, ligt Fort Pannerden. Op deze uitzonderlijk strategische locatie, waar invallen vanuit het oosten van ver konden worden gezien, zijn door de geschiedenis heen meerdere forten aangelegd. Het huidige Fort Pannerden werd van 1869 tot 1872 gebouwd als sperfort om te voorkomen dat een aanvallend leger via de grote rivieren kon optrekken naar het westen van Nederland. Daarnaast moest het fort zien te voorkomen dat het Pannerdensch Kanaal afgedamd zou worden, waardoor de Nieuwe Hollandse Waterlinie mogelijk zonder water zou komen te zitten.

Het fort bleek al bij de bouw niet opgewassen tegen de nieuwste technieken op militair gebied. Al aan het einde van de negentiende eeuw werd het fort verbeterd tot pantserfort. In de Eerste Wereldoorlog was Fort Pannerden paraat, maar daarna werd het verwaarloosd. Tijdens de meidagen van 1940 lag het fort nog een dag in de vuurlinie en heeft het als oude veteraan uiteindelijk kunnen doen waarvoor het ooit was gebouwd. Op een pijnlijke manier werd echter duidelijk dat het verdedigingssysteem met massieve forten hopeloos was achterhaald. Beroofd van zijn officiële functie werd het fort door de natuur heroverd en omgetoverd tot dumpplaats voor munitie en gevaarlijk speelhol voor de jeugd.

In de jaren zestig groeide langzaam de maatschappelijke belangstelling en werd gedacht aan herbestemming. Na een vijftig jaar durende zoektocht, waarin de krakersbeweging een belangrijke rol speelde, werd in 2008 het fort eindelijk gerestaureerd en in 2011 in gebruik genomen als een educatief en toeristisch centrum. Dit boek vertelt op heldere wijze de eeuwenlange geschiedenis van Fort Pannerden en is rijk geïllustreerd met historische foto's, plattegronden en tekeningen, topografische kaarten en hedendaagse foto's. ISBN 978.90.5345.384.1 prijs: € 19,95

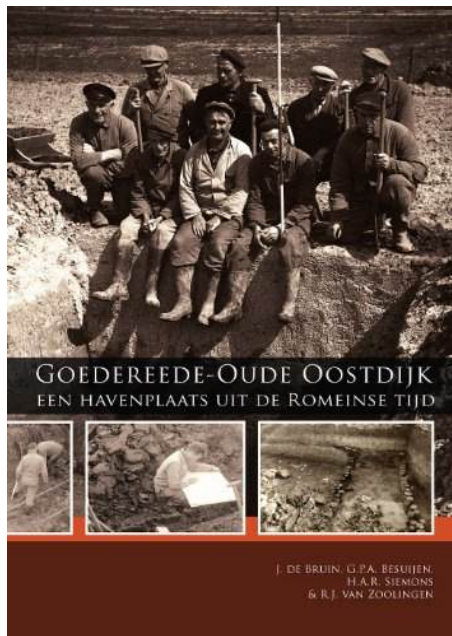
Waddenzee - Werelderfgoed

Op 26 juni 2009 verleende UNESCO aan de Duits- Nederlandse Waddenzee de status van werelderfgoed. Hiermee heeft dit gebied, dat niet alleen de Nederlandse Waddenzee omvat, maar ook de Duitse nationale parken Waddenzee van Niedersachsen, Schleswig-Holstein en Hamburg, wereldwijde bekendheid gekregen. Nergens ter wereld is een vergelijkbaar dynamisch en uitgestrekt landschap te vinden, dat is ontstaan onder invloed van eb en vloed. Daarnaast zorgen de talrijke bijzondere bewoners en zeldzame begroeiing ervoor dat deze omvangrijke landstreek enig in haar soort is. De veranderingen die de Waddenzee al sinds duizenden jaren en nu nog dagelijks ondergaat, het oogstrelende landschap met

spectaculaire vergezichten en wolkenluchten, de miljoenen vogels voor wie de Waddenzee een onmisbare tussenstop is en de verantwoorde interactie tussen mens en natuur, geven dit gebied zijn grote waarde. Het boek brengt met prachtige illustraties de geschiedenis van de het gebied en de unieke kenmerken van de Wadden als getijdenlandschap en natuurgebied tot leven. Ook de rijke flora en fauna die de streek kenmerken, de invloed van de mens op dit unieke landschap en de bescherming van het Waddenzegebied worden in deze publicatie uitgebreid besproken.
ISBN 978.90.5345.423.7 prijs: € 34,95

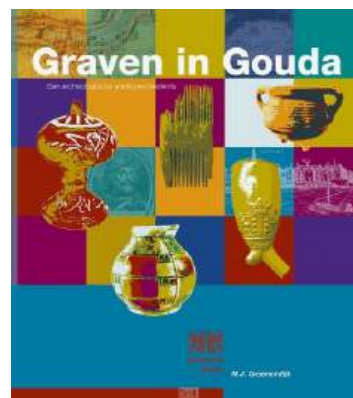
Goedereede-Oude Oostdijk, een havenplaats uit de Romeinse tijd

Even ten noorden van Goedereede, in de Oude Oostdijkpolder, bevond zich in de Romeinse tijd een nederzettingsterrein. Hier vonden in de jaren '50 en '80 van de twintigste eeuw opgravingen plaats. Middelen voor de uitwerking van de resultaten van het onderzoek ontbraken echter, waardoor jarenlang onduidelijk was wat de omvang en het karakter van de nederzetting was. In 2010-2011 is de vindplaats in het kader van het onderzoeksprogramma Odyssee ontsloten. Hierbij zijn de destijds opgegraven grondsporen en een deel van het vondstmateriaal geanalyseerd. Het nederzettingsterrein was gelegen aan een bevaarbare kreek, waarlangs de

toenmalige bewoners beschoeiingen en kadewerken hebben aangelegd. Andere opvallende elementen zijn de planmatige uitleg van de nederzetting, het voorkomen van pakhuizen en grote hoeveelheden geïmporteerd aardewerk. Op basis van deze gegevens kan gesproken worden van een havenplaats, die functioneerde tussen 85 en 225 na Christus. De nederzetting heeft waarschijnlijk een belangrijke functie gehad in de overslag en distributie van diverse goederen, waaronder keramiek en voedingsgewassen. Tevens gaat het om een van de grotere plaatsen uit de Romeinse tijd in het westen van Nederland. De gegevens van het onderzoek in Goedereede tonen aan dat de grootschalige overslag en distributie van goederen, die heden ten dage het economisch leven in de West-Nederlandse delta domineert, al in de Romeinse tijd een aanvang heeft genomen.
ISBN: 978.90.8890.083.9 Prijs € 29,95

Graven in Gouda

Gouda heeft een lange en rijke historie. Dit blijkt ook uit het bijzondere archeologische erfgoed. Om deze geschiedenis voor iedereen inzichtelijk te maken heeft

stadsarcheoloog Maarten Groenendijk het zeer toegankelijke boek 'Graven in Gouda' geschreven. Een boek vol foto's en wetenswaardigheden. In 'Graven in Gouda' wordt de geschiedenis van Gouda toegelicht vanuit oudheidkundig perspectief: hoe is de stad ontstaan, wanneer zijn hier mensen gaan wonen en wat vinden we daar nu nog van terug in de bodem? Maar ook: hoe heeft het archeologisch onderzoek in Gouda zich ontwikkeld? Daarnaast komen de grootse, kleinste, leukste, raarste, belangrijkste en meest opzienbarende opgravingen en vondsten aan de orde. Dit samen geeft inzicht in de waarde en het belang van de archeologie voor stad.
ISBN 9789075167078, Prijs € 14,95

VAN DE BESTUURSTAFEL

Nieuw bestuurslid

Mijn naam is Bas Schot (1939) en ik ben bij de laatste algemene ledenvergadering gekozen in het bestuur. Mijn taak zal zijn het meedenken

in het opstellen van het beleid en het uitvoeren ervan. Een van de belangrijkste taken zal zijn met de rest van de redactie er voor zorgen dat er regelmatig een leesbaar en interessante nieuwsbrief verschijnt. Geschiedenis heeft al

sinds de lagere schooljaren mijn belangstelling. In één van de hoogste klassen op de broederschool in de Hoogstraat kregen we les van Korneel Slootmans (oud-onderwijzer en toen in de functie van archivaris). Hij kon boeiend vertellen over Bergen op Zoom. Hij heeft er toen voor gezorgd dat ik met meer dan gewone nieuwsgierigheid de archieven ging bestuderen over onze voorouders en wat er in de stad gebeurde. Natuurlijk in relatie tot de landelijke geschiedenis. Ook maak ik nog steeds deel uit van de werkgroep 'genealogie' van de Geschiedkundige Kring. Wie waren zij dat ik ben? Dit gezegde is nog steeds de drijfveer voor mijn hobby. Immers, onze voorouders hebben de geschiedenis gemaakt die we nu onderzoeken. Ik hoop met de andere leden van het bestuur u als lid van Stichting In den Scherminckel zoveel mogelijk bij te staan in uw interesses.

Altijd en actueel op de hoogte via email

We informeren u graag over alle landelijke en regionale ontwikkelingen op het gebied van archeologie. Dat doen we via verschillende kanalen: nieuwsbrieven, persberichten en ook op 'digitale' wijze. Om ons bestand met emailadressen compleet te maken, wil we u vragen uw emailadres (als dat nog niet het geval is) aan ons door te geven:

scherminckel@home.nl. Ook als wij u op een ander emailadres kunnen bereiken, dan kunt u dat aan ons doorgeven. Alvast bedankt voor de moeite!

Open dag Gemeentelijk Archeologisch Depot

Op zaterdag 20 oktober van 11.00 tot 16.00 uur wordt er een open dag georganiseerd op het Gemeentelijk Archeologisch Depot. Deze open dag zal, net als in 2011, gecombineerd worden met een vondstdeterminatiedag voor de jeugd. SIDS wil de open dag een speciaal tintje geven door alle kinderen uit de regio Bergen op Zoom te vragen om langs te komen met een voorwerpje of scherf dat zij bijvoorbeeld van hun oma of opa hebben gekregen of in de achtertuin hebben gevonden. De gemeentelijk archeoloog Marco Vermunt en de assistent-archeoloog Alexander van der Kallen zullen aanwezig zijn om te vertellen wat het voorwerp is. Ook zullen de archeologen vertellen over de geschiedenis van de straat of wijk waar de kinderen wonen.

Op deze open dag zijn behoorlijk wat vrijwilligers nodig, minimaal 8 personen voor toezicht: 3 mensen in het grote depot, 3 mensen in de werkruimte en 2 'vliegende keeps'. Het liefste zouden we echter met ongeveer 12 mensen willen zijn omdat we bezoekers ook graag de werkzaamheden, zoals wassen, puzzelen, nummeren, gipsen, enz. willen laten zien.

Meldt u daarom graag aan bij Elvira Adriaansen (per email: scherminckel@home.nl of op tel. 0164-682404).

QR-code

Heeft u een mobiele telefoon waarmee u deze QR-code kunt scannen? U wordt dan doorgeleid naar onze website. Veel succes!

Werkavonden vervallen

Al vele jaren ondersteunen vrijwilligers van SIDS en anderen de gemeentelijk archeoloog en zijn assistent tijdens werkavonden in het archeologisch depot. Vanwege praktische redenen is - in goed overleg met de vrijwilligers - besloten de werkavond te laten vervallen.

Vrijwilligers zijn te allen tijde van harte welkom op het Gemeentelijk Archeologisch Depot behulpzaam te zijn bij de vondstverwerking en andere werkzaamheden. De vrijwilligers van de dinsdagavond hebben in overleg met de gemeentelijk archeoloog gezamenlijk besloten om voortaan op dinsdagmiddag op het depot mee te helpen. Ook u bent van harte welkom.

Poort bij Nacht

Op zaterdagavond 27 oktober a.s. is museum De Gevangenpoort in Bergen op Zoom in het kader van de landelijke Maand van de Geschiedenis geopend voor publiek. In 2012 is het thema Arm & Rijk, heel toepasselijk omdat de tentoonstelling in het museum voorwerpen laat zien die ofwel aan armere ofwel aan rijkere stadsbewoners toebehoorden.

De Gevangenpoort is het oudste monument van Bergen op Zoom. De Gevangenpoort heeft lange tijd dienst gedaan als gevangenis, met een heuse gijzelskamer en een woning voor de cipier. Vele sporen van toen zijn nog terug te zien. Omdat het buiten donker is, maakt dit een bezoek natuurlijk extra spannend. Er zijn die avond vrijwilligers van Stichting In den Scherminckel en gidsen van Stichting Bezichtiging Monumenten (SBM) aanwezig om een rondleiding te verzorgen. Bovendien is in De Poort op dit moment de thematentoonstelling 'Offerpraktijken, opgravingen in de schaduw van de kerk' te bewonderen, waarin opgravingen uit de Romeinse tijd worden tentoongesteld. Deze expositie loopt tot en met eind oktober. Tijdens 'De Poort bij Nacht' is museum De Gevangenpoort op 27 oktober van 19.00 tot 22.00 uur geopend. De entree is voor deze gelegenheid kosteloos. Adresgegevens: Lievevrouwestraat 60 te Bergen op Zoom.

Cursus Vondstdeterminatie

De Stichting In den Scherminckel geeft binnenkort weer de cursus vondstdeterminatie.

Deze cursus omvat het leren herkennen van vondsten (voornamelijk aardewerk, maar ook glas, metaal) naar datering en soort. Tevens het krijgen van een goed beeld van gebruiksvoorwerpen door de eeuwen heen. Cursusleider is drs. Marco Vermunt, gemeentelijk archeoloog, en de cursus wordt gegeven in het Gemeentelijk Archeologisch Depot, Wassenaarstraat 59, 4611 BT Bergen op Zoom.

De cursus beslaat drie avonden: dinsdag 6, 13 en 20 november 2012 vanaf 20.00 tot ca. 22.30 uur. De prijs bedraagt € 5,- voor leden en € 15,- voor niet-leden, inclusief koffie/thee en een cursusreader (maximale deelname 8 personen). Voor de cursus is geen specifieke voorkennis vereist.

U kunt zich opgeven voor deze cursus bij Elvira Adriaansen, Pater Dehonlaan 150, 4615 DB Bergen op Zoom, Tel. 0164-682404 of per email: scherminckel@home.nl. Aanmeldingen worden op datum van binnenkomst behandeld.

Colofon

Nieuwsbrief Archeologie en Monumenten Bergen op Zoom is een uitgave van de Stichting In den Scherminckel te Bergen op Zoom en verschijnt eenmaal per kwartaal.

Redactie-adres

basschot@kpnmail.nl
Vogelzang 22, 4707 XJ Roosendaal,

Bestuur SIDS

Jan Hopstaken (voorzitter)
Elvira Adriaansen (secretaris)
Frans Heezius (penningmeester/
ledenadministr.)

Stephan Asselbergs
Bas Schot
Bas ter Stege

Website

www.scherminckel.nl

Adres Gemeentelijk Archeologisch Depot
Wassenaarstraat 59, 4611 BT Bergen op Zoom,
tel. 0164 - 247138

© Copyright 2012

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of welke andere wijze dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de Stichting In den Scherminckel